

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 2835/2020
18.03.2021. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Бранке Дражић, Данијеле Николић, Добриле Страјина и Марине Милановић, чланова већа, у парници тужилаца АА из ... и ББ из ..., чији је заједнички пуномоћник Јована Петковић Бранисављевић адвокат из ..., против туженог „Војвођанска банка“ а.д. из Новог Сада, ради утврђења ништавости и стицања без основа, одлучујући о ревизији тужилаца изјављеној против пресуде Вишег суда у Панчеву Гж 8/2020 од 11.02.2020. године, у седници већа одржаној 18.03.2021. године, донео је

РЕШЕЊЕ

ДОЗВОЉАВА СЕ одлучивање о посебној ревизији тужилаца изјављеној против пресуде Вишег суда у Панчеву Гж 8/2020 од 11.02.2020. године.

УКИДАЈУ СЕ пресуда Вишег суда у Панчеву Гж 8/2020 од 11.02.2020. године и пресуда Основног суда у Панчеву П 352/2019 од 01.10.2019. године и предмет се **ВРАЋА** првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Основног суда у Панчеву П 352/2019 од 01.10.2019. године, у првом ставу изреке одбијен је као неоснован тужбени захтев којим су тужиоци тражили да се утврди да су ништаве одредбе уговора о стамбеном кредиту за куповину непокретности број ../13 закљученог 08.01.2013. године између странака, садржане у члану 5. уговора које гласе: „5.1 Корисник кредита преузима на себе обавезу да на име стварних трошкова плати: (i) на дан подношења захтева, фиксни трошак подношења захтева за стамбени кредит у висини од 1.000,00 динара, као и одредбе садржане у члану 6. уговора које гласе: „6.1 Корисник кредита преузима на себе обавезу да плати: (ii) фиксни трошак подношења захтева за осигурање кредита код Националне корпорације за осигурање кредита у висини од 3.411,55 динара, (vii) фиксни трошак премије осигурања код Националне корпорације за осигурање кредита у висини од 39.276,55 динара (xiv) фиксни износ од 0,80 % од динарског износа одобреног кредита на име накнаде за обраду кредитног захтева у моменту пуштања кредита у коришћење коју банка може аутоматски наплатити у складу са својим процедурама“. У другом ставу изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев којим су тужиоци тражили да се тужена обавезе да им, на име неоснованог обogaћења исплати износ од 61.508,00 динара, и то: на име накнаде за подношење захтева за стамбени кредит 1.000,00 динара, са законском затезном каматом од 08.01.2013. године; на име накнаде за подношење захтева за осигурање кредита код Националне корпорације за осигурање кредита 3.411,00 динара, са законском затезном каматом од 31.12.2012. године; на име накнаде

за обраду кредитног захтева у моменту пуштања кредита у коришћење фиксни износ од 0,80% од динарског износа одобреног кредита што чини износ од 17.800,00 динара, са законском затезном каматом од 19.02.2013. године; на име накнаде за фиксни трошак премије осигурања код Националне корпорације за осигурање стамбених кредита износ од 39.276,55 динара, са законском затезном каматом од 09.01.2013. године, све до исплате, као и да им накнади трошкове парничног поступка. У трећем ставу изреке, обавезани су тужиоци да туженом накнаде трошкове парничног поступка у износу од 19.360,00 динара. У четвртном ставу изреке, одбијен је захтев тужилаца да се на име трошкова поступка досуди и 20% од висине трошкова на име ПДВ-а.

Пресудом Вишег суда у Панчеву Гж 8/2020 од 11.02.2020. године, у првом ставу изреке, одбијена је као неоснована жалба тужилаца и потврђена првостепена пресуда. У другом ставу изреке, одбијен је захтев тужилаца за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужиоци су благовремено изјавили ревизију, због погрешне примене материјалног права, са предлогом да се о ревизији одлучи као о изузетно дозвољеној, на основу члана 404. Закона о парничном поступку.

По оцени Врховног касационог суда испуњени су услови за одлучивање о ревизији тужилаца као о изузетно дозвољеној, у смислу члана 404. став 1. ЗПП, јер су основани ревизијски наводи о различитом поступању судова у истој правној ствари, што указује на потребу одлучивања о ревизији као о изузетно дозвољеној, ради уједначавања судске праксе.

Из наведених разлога је, на основу члана 404. ЗПП, одлучено као у првом ставу изреке.

Испитујући побијану пресуду, у смислу члана 408. ЗПП, Врховни касациони суд је оценио да је ревизија тужилаца основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према до сада утврђеном чињеничном стању, тужиља АА као корисник кредита и тужилац ББ, као заложни дужник су дана 08.01.2013. године са туженим закључили уговор о стамбеном кредиту за куповину непокретности број ../13. Међу странкама је уговорено да кредит буде понуђен на осигурање Националној корпорацији за осигурање стамбених кредита. Кредит је одобрен у износу од 20.000 евра у динарској противвредности по званичном средњем курсу НБС на дан пуштања кредита у коришћење и то на 68 месеци са отплатом у месечним ануитетима у динарској противвредности по званичном средњем курсу на дан исплате. Уговарачи су се сагласили да остале битне податке у вези са начином отплате кредита (износ месечног ануитета, датум доспећа ануитета, ефективне каматне стопе и друго) детаљно регулише план отплате кредита који са обавезним елементима уговора чини саставни део уговора, а потписивањем уговора их корисник кредита прихвата и саглашава се са истима. У погледу каматне стопе уговорено је да корисник кредита плаћа банци камату обрачунату по променљивој номиналној каматној стопи у висини од 6,8% годишње, а да ефективна каматна стопа износи 7,96% годишње, тако да укупан износ који корисник треба да плати, израчунат на дан закључења уговора износи 2.755.308,41 динара.

Чланом 5. уговора у тачки 5.1 опредељено је да корисник кредита преузима на себе обавезу да на име стварних трошкова плати: (i) на дан подношења захтева, фиксни трошак подношења захтева за стамбени кредит у висини од 1.000,00 динара. У члану 6. уговора предвиђени су остали трошкови и накнаде, па одредба тачке 6.1 гласи: „6.1 Корисник кредита преузима на себе обавезу да плати, између осталог (ii) фиксни

трошак подношења захтева за осигурање кредита код Националне корпорације за осигурање кредита у висини од 3.411,55 динара, (vii) фиксни трошак премије осигурања код Националне корпорације за осигурање кредита у висини од 39.276,55 динара и (xiv) фиксни износ од 0,80 % од динарског износа одобреног кредита на име накнаде за обраду кредитног захтева у моменту пуштања кредита у коришћење коју банка може аутоматски наплатити у складу са својим процедурама“.

Чланом 19. уговора је предвиђено да банка уручује кориснику кредита као саставни део уговора изјаву о начину отплате обавезе за који се корисник кредита опредељује, обавезне елементе уговора, план отплате кредита, изјаву којом корисник кредита потврђује да је упознат и прихвата интерну методологију банке о категоризацији клијената, као и заложну изјаву.

Приликом закључења уговора кориснику кредита је уручена понуда, обавезни елементи уговора и план отплате кредита. Понудом су предвиђени, поред осталог, трошак обраде захтева у износу од 17.972,42 динара, накнада за осигурање кредита у износу од 3.411,55 динара, осигурање кредита у износу од 39.276,55 динара и трошак подношења захтева у износу од 1.000,00 динара и исти су опредељени као фиксни трошкови. Приликом обрачуна ефективне каматне стопе све ове накнаде су побројане и укључене у збир ефективне каматне стопе. Обавезним елементима уговора који представљају прилог (2) уговора о кредиту приказани су сви битни елементи уговора и дефинисани су трошкови кредита тако што је означена висина каматне стопе од 6,08% (променљива) и укупан износ који корисник треба да плати израчунат на дан закључења уговора – 2.731.640,81 динара. Приказана је врста и висина свих накнада и других трошкова који падају на терет корисника кредита па и накнада за реализацију кредита од 17.815,71 динара; накнада за подношење захтева НКОСК од 3.411,55 динара, премија осигурања код НКОСК од 38.971,71 динар и накнада за подношење захтева 999,91 динар. Обавезни елементи уговора су потписани од стране уговарача тј. корисника кредита, заложног дужника и представника банке. Кориснику кредита је уручен план отплате кредита. У истом је регулисано да 19.02.2013. године доспевају на наплату, поред осталог и обавезе трошкова обраде кредитног захтева, подношења захтева, осигурања кредита и накнаде за осигурање кредита. Дана 28.07.2017. године тужиља, као корисник кредита и тужени су закључили анекс предметног уговора о кредиту, којим је у погледу каматне стопе предвиђено да корисник кредита плаћа банци камату обрачунату по променљивој каматној стопи од 3,67% годишње од дана потписивања анекса, а да ефективна каматна стопа износи 7,76% годишње.

Наведени трошкови накнаде наплаћени су од корисника кредита.

Општим условима пословања туженог прописани су услови пословања у циљу успостављања одржавања односа између клијената и банке, тако да је дефинисано да ће банка клијента снабдети планом отплате кредита у складу са важећим прописима. У члану 36. став 1. прописано је да банка обрачунава и наплаћује накнаду за извршене услуге клијентима банке, у ставу 2. да банка од клијента може да наплати стварне трошкове које је имала у вези са обављањем појединих услуга, а у ставу 3. да накнаде и трошкови могу бити фиксни и променљиви и да су дефинисани уговором.

По налажењу нижестепених судова, све предметне уговорне одредбе су законите односно у складу са начелима облигационог права и осталим законским одредбама, због чега је захтев за утврђење њихове ништавости неоснован. Тужиоци су приступили потписивању уговора пошто су претходно јасно и недвосмислено упознати са чињеницом да ће банци платити накнаду на име трошкова обраде кредита и то пре пуштања кредита у течај, која накнада банци припада на основу пружених финансијских услуга и део је ефективне каматне стопе, као и премију и једнократну накнаду по основу осигурања кредита код НКОСК. Формулисањем спорне одредбе

тужени није поступио супротно начелу савесности и поштења, већ се кретао у оквиру начела слободе уговарања, приказујући тужиоцима уговорне обавезе у одређеном односно одредивом износу.

Врховни касациони суд налази да се основано ревизијом указује да је због погрешне примене материјалног права чињенично стање остало непотпуно утврђено, због чега је укинуо обе нижестепене пресуде.

Наиме, банка има право на наплату трошкова и накнада банкарских услуга, па одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да банци плати трошкове кредита није ништава, али под условом да је понуда банке садржала јасне и недвосмислене податке о трошковима кредита. Трошкови обраде кредита и пуштања кредита у течај, као и други трошкови које банка обрачунава кориснику приликом одобравања кредита или који су познати на дан обрачуна и које банка обрачунава кориснику у току реализације уговора о кредиту, могу бити исказани у процентуалном износу и наплаћују се само кроз обрачун ефективне каматне стопе. Ово произилази из одредаба члана 4. став 1. тачка 2. Закона о банкама којима није ближе прописана садржина уговора о кредиту, нити су прописана права и обавезе банке и клијента, док из члана 42. истог закона произилази да се на уговор закључен између банке и клијента примењују општи услови пословања банке, које је банка дужна да истакне у својим просторијама на видном месту најмање 15 дана пре њихове примене. Одредбом члана 43. истог закона прописано је да Народна банка Србије може прописати јединствени начин обрачуна и објављивања трошкова, камата и накнада банкарских услуга и то нарочито по основу депозита и других кредитних послова. Дакле, законом није искључено право банке на наплату трошкова и накнада банкарских услуга по основу кредитних послова, а овлашћење уговорача да предвиде различите услове давања кредита који проистичу из начела слободе уговорања укључује и могућност да се уговори обавеза корисника кредита да банци накнади трошкове кредита. Стога одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да банци плати трошкове кредита у принципу није противна принудним прописима и као таква ништава у смислу члана 103. став 1. Закона о облигационим односима.

Међутим, иако уговарање обавезе да једна уговорна страна сноси трошкове друге уговорне стране није противно члану 1065. ЗОО, такво уговарање не може да се посматра независно од општих начела ЗОО имајући у виду да је банка финансијски стручна и доминантна уговорна страна. Начело аутономије воље из члана 10. Закона претпоставља да би у таквој ситуацији клијент банке имао слободу уговорања само уколико зна врсту и висину трошкова банке за које се обавезао да ће их он сносити. Начело равноправности странака из члана 11. Закона, подразумева да је у том случају кориснику кредита дата могућност да се упозна са врстом и ценом трошкова банке који се уговором на њега преваљују и да процени да ли су ти трошкови заиста учињени, или ће бити учињени, да ли је њихова цена одговарајућа, или се произвољно наплаћују, док начело савесности и поштења из члана 12. истог закона, захтева да уговарање обавезе плаћања трошкова банке, треба да садржи спецификацију трошкова и њихову висину, да би се избегла могућност злоупотребе у реализацији ове уговорне обавезе, односно могућност да банка наплати више пута исти трошак, односно да наплати и трошкове које је уопште није имала, као и да предмет такве обавезе учини одређеним сходно члану 46. Закона.

Према томе, уговор о кредиту је по својој правној природи посебна врста уговора по приступу, али код оваквих уговора слобода преговарања није у потпуности искључена пошто су висина кредита, рокови и начин враћања, па и средстава обезбеђења резултат преговора и уговорања. Управо због тога кориснику кредита морају бити доступни сви економски ефекти кредитног задужења.

Обавештавање корисника у предуговорној фази прописано је у члану 17. став 4. тачка 8. Закона о заштити корисника финансијских услуга („Службени гласник РС“ број 6/11 и 139/14) и обухвата обавезу банке да у понуди на прописаном образцу прикаже ефективну каматну стопу и укупан износ који корисник треба да плати, односно који треба да му се исплати, а приказан је на репрезентативном примеру у коме су назначени сви елементи на основу кога је тај износ обрачунат. Осим тога, у понуди мора бити наведена врста и висина свих накнада и других трошкова који падају на терет корисника кредита, уз одређење да ли су фиксни или променљиви, а ако су променљиви - периоде у којима ће се мењати и начин измене (тачка 10.) и евентуалну обавезу закључивања уговора о споредним услугама које су у вези са уговором о кредиту (уговора о осигурању и др.) кад је то закључивање обавезно ради добијања кредита под условима из огласа (тачка 12.). Одлуком Народне банке Србије о условима и начину обрачуна ефективне каматне стопе и изгледу и садржини образаца који се уручују кориснику („Службени гласник РС“ број 65/11), важећој у време закључења предметног уговора, прописан је изглед и садржина образаца који се уручују кориснику, па је банка дужна да кориснику кредита пре закључења уговора уручи понуду сачињену на одговарајућем образцу (тачка 12.) и да кориснику кредита уз закључен уговор уручи преглед обавезних елемената тог уговора и план отплате кредита сачињене на одговарајућим обрасцима (тачка 13.).

Сходно томе банка има право на наплату трошкова и банкарских услуга у вези са реализацијом кредита, али одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да плати банци накнаду за обраду кредита, као и накнаду за захтев и премију осигурања код Националне корпорације за осигурање стамбених кредита, може бити правно ваљана, само под условом да је то јасно предочено кориснику у предуговорној фази, тако да корисник ни једног тренутка не буде у заблуди о којим трошковима је реч, а суд у сваком конкретном случају мора испитати да ли је приликом закључења уговора о кредиту био испуњен овај услов.

Поред наведеног, тужиоци нису уговорна страна из уговора о регулисању међусобних обавеза у пословима дугорочног стамбеног кредитирања становништва који је тужена банка закључила са НКОСК, нити је реч о уговору који је закључен у корист клијента банке-корисника кредита. У том уговору закљученом између банке и НКОСК, тужиоци немају статус осигураваача, нити осигураника, из чега произлази закључак да тужиоци по основу тог уговора не могу имати нити права, нити обавезе. Банка као кредитор свој кредитни пласман осигурава код НКОСК и обавеза из тог уговора за банку, као уговарача осигурања, а истовремено и осигураника јесте да плати премију осигурања, док се НКОСК по истом уговору обавезује да за случај наступања осигураног случаја исплати уговорену суму осигурања. Премију осигурања банка је платила новцем корисника кредита из уговора о кредиту, постављајући као услов за пуштање кредита у тецај наплату и тих средстава од клијента у уговором одређеном проценту, као и износ на име административних трошкова за подношење захтева за осигурање код НКОСК. Корисник кредита је због свог инфериорнијег положаја у уговорном односу принуђен да плати премију осигурања за уговор у којем није уговорна страна, све како би банка за случај немогућности наплате свог потраживања по основу уговора о кредиту од тужилаца, износ свог потраживања наплатила од НКОСК.

Нижестепени судови у смислу наведеног нису дали оцену да ли је банка спорном одредбом из члана 6.1 уговора о кредиту, супротно начелу равноправности страна у облигационом односу, као једном од основних начела облигационог права, за себе обезбедила само права, док је своје обавезе из уговора о осигурању пренела на

корисника кредита који и поред плаћене премије, на име осигурања кредита не остварује никаква права из уговора о осигурању.

Због свега наведеног, Врховни касациони суд налази да због погрешне примене материјалног права чињенично стање на коме су засноване побијане одлуке није потпуно утврђено, јер је пропуштено да се разјасни да ли је приликом закључења уговора о кредиту одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да плати банци накнаду за обраду кредита, као и накнаду за захтев и премију осигурања код Националне корпорације за осигурање стамбених кредита, јасно предочена кориснику у предуговорној фази, тако да корисник ни једног тренутка не буде у заблуди о којим трошковима је реч и зависно од тога да се оцени да ли је такво уговарање противно општим начелима Закона о облигационим односима, као и да се оцени да ли тужиоци имају правно обавезујућу релацију са НКОСК, те да ли су спорном одредбом члана 6.1 уговора о кредиту обавезани на плаћање обавезе за другога (банку) и да ли је тужени доказао оправданост уговарања обавезе тужилаца да туженом плате трошкове које тужени у циљу осигурања кредита има према НКОСК у моменту пуштања кредита у течај односно оправданост преваљивања те обавезе банке на тужиоце.

У поновном поступку првостепени суд ће полазећи од примедба изражених у овом решењу потпуно утврдити чињенично стање од кога зависи правилна примена материјалног права, те поново одлучити о тужбеном захтеву.

На основу изложеног, одлучено је као у другом ставу изреке, применом члана 416. став 2. ЗПП.

**Председник већа – судија
Бранислав Босиљковић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић